

VYTENIS BUROKAS. PAMUŠALAI

„Pamušalai“ – pirmoji personalinė Vytenio Buroko paroda galerijoje „Drifts“. Joje pristatomi anksčiau neekspozuoti 2019–2023 m. piešiniai ir skulptūriniai objektai bei naujai sukurti spaudiniai.

Pamušalai yra medžiagos-tarpininkai – jie sušvelnina prisilietimą tarp dviejų daiktų ar kūnų ir nustatydami trinties sąlygas įvardija, kas yra vidus, o kas – išorė. Tačiau šioje parodoje pamušalai yra kas kita. Juos galima įsivaizduoti kaip parodos kūrinių plastinės dinamikos ir nejaukios akistatos kuriamą terpę, kur nuolatinio kartojimo blaškomi vaizdai taip ir neįgauna baigtinio pavidalo. Čia kiekvienas kūrinys yra parengiamasis eskizas kitam kūriniui, o dėmė viename piešinyje gali tapti veido bruožu ar gyvenimo linija kito piešinio delne. „Pamušalai“ yra erdvė daugiskaita, neišvengiamo prisilietimo pažadu įkraunama fizinio kūnų glaudumo – jos virsme dar nėra apspręsti vidūs ir išorės, o *eros* ir *thanatos* dar vis jungia amžinas *et cetera*.

Parodoje atsisakoma Buroko kūryboje įprasto pagrindinio veikėjo ir kūriniams reikšmę suteikiančio fikcinio pasakojimo. Tačiau šią stoką atstoja menamo veikėjo atribūtų – šukuosenų, avalynės, gėrimų, perteklinis savarankiškumas. Šių įvaizdžių nerimąstingas žaismingumas ir tarpusavio santykiyje gimstantis plastinių savybių virsmas šaržuoja pačios parodos logiką panašiai kaip tradicinėje animacijoje šaržuojamas fizinis pasaulis. Garsusis režisierius ir kino teoretikas Sergėjus Eizenšteinas ketvirtajame dešimtmetyje rašydamas apie artimo draugo Walto Disney'aus kūrybą teigia, kad pastarojo metodo alfa ir omega yra plazmatiškumas (*plasmaticity*) – veikėjų vaizdavimo būdas, pasižymintis nuolatine jų pavidalo transformacija ir neišvengiamu sugrįžimu į pirminę virsmo būklę. Disney'aus animacijoje nėra nieko tvaraus, nenusistovi dvi identiškos formos, įgaudami neįmanomus pavidalus objektai pulsuoja visu savo kismo potencialu, sykiu kiekvieną akimirką žadėdami sužlugti nenustygtančioje beformėje masėje. Eizenšteinas puikiai suprato, kad animacijoje tikrasis veikėjas yra pats judesys, o užburiantis plasmatiškumo poveikis aktyvuoja įprastai primityviai sąmonei priskiriamą žmogaus gebėjimą negyvoje gamtoje išvelgti gyvybės bruožus. Todėl formų virsmas animacijoje meistriškai įvaldytas kultūroje dominuojančių jėgų gali tapti pavojinga kontrolės priemone, nepastebimai įdarbinančia žiūrovo dėmesį ir vaizduotę paverčiančia sekinais ištekliumi.

Nors parodoje Buroko piešinių, skulptūrų ir spaudinių medžiaginė būklė bei juose vaizduojami objektai turi lengvai atpažįstamų animacinių savybių, jų tarpusavio sąveika nėra pajungiama pasakojimui ir programuojama laike. Jie verčiau koduoja erdvę judesio užuominomis, ritmiškais atsikartojimais ir pauzėmis, atskleiddami plastinį vaizdinio įvykio potencialumą ir perleisdami reikšmės kontrolę suvokėjo valiai. Kūrinių motyvų – atpažįstamų, tačiau trikdančiai susvetimėjusių, kartais balansuojančių ant abstraktumo ribos ir paženklintų trapumo nugesinta monumentalumo ambicija – reprezentacinio konkretumo stoka paverčiama laisva erdve žiūrovo vaizduotei.

Taupus Buroko praktikoje plėtojamų ikonografinių motyvų repertuaras parodoje dar labiau susiaurintas. Šukuosenos, avalynė ir gėrimai ne tik sugestijuoja menamo veikėjo kontūrus, bet ir skirtingai komentuoja kultūrinės vaizdų gamybos, sklaidos bei suvokimo konvencijas. Pavyzdžiui, batų piešiniai replikuoja šeštajame dešimtmetyje Andy Warholo „I. Miller Shoes“ kompanijai kurtas reklamas, kas savaitę spausdintas laikraštyje „The New York Times“, o vėliau – „Harper's Bazaar“. Warholas, tuomet dar jaunas iliustratorius, suvokė įpročio ir priklausomybės

svarbą reklamos sėkmei, o savo užduotį išpildė lengva ranka – elegantiškas, bet lakoniškai valdingas, imperatoriaus profilį ant senovinių romėniškų monetų menantis batelio siluetas kas savaitę siūlė pirkti iš esmės tą patį daiktą; tačiau nerūpestingai nuspalvintas džiugiomis pop spalvomis ir lydimas Warholo mamos Julios ranka užrašyto žodžių, tokių kaip – „gali atvesti batelį prie vandens, bet negali priversti jo gerti“, „gal kam batelių?“, „saulėlydžio ir vakaro batelis“ – sušvelnindavo tiesmuką žinutę ir priversdavo reklamos adresatą pajauti siūlomo daikto trūkumą, lyg nekantriai laukiant naujos mėgstamo serialo serijos.

Buroko batų piešiniai yra savotiškas šio principo antipodas. Jie neturi aiškios kilmės, pentinas ir kulniukas tampa vienas kito parodija, batų siluetas iškraipomas nervingos kontūro linijos, o paviršius išpurvinamas sangvina ar ochra. Vienoje rimtesnių „I. Miller“ firmos reklamų skelbta: „Mūsų meistras suplonino padą, todėl liko mažiau batelio ir daugiau mados“: Buroko piešiniuose vyksta priešingas veiksmas – atsisakoma kuo daugiau mados, kad liktų bent kažkiek bato.

Kiti motyvai parodoje taip pat deklaruoją neaiškia, hibridišką tapatybę ir kuria nejaukią tarpusavio ryšių situaciją. Šukuosenos yra lyg gyvos, portabilios skulptūros, pakankamai savarankiškos, kad anksčiau ar vėliau iš savo šeimnininko išsireikalautų dėmesio ir priežiūros, bet iš esmės neturinčios jokio jas apibrėžiančio pamatinio savarankiškumo. Buteliai ir gėrimai, putojantys lyg fontanai, tampa parengiamaisiais eskizais skysčių architektūrai. Parodoje taip pat atsiranda objektai ir jų fragmentai iš praėjusių parodų, tačiau jie nebeatlieka vaidmenų, įgytų ankstesniuose prasminiuose scenarijuose, veikiau tapdami įtartinais naujų kūrinių suokalbininkais ir sutrikdydami jų ir taip trapų savarankiškumą. Objektų, ekspozicinio inventoriaus ir erdvės atsitiktinės priklausomybės ryšiai subalansuojami įdiegiant dar daugiau atsitiktinumo: parodoje eksponuojami dviejų interjerų, išrinktų parodos autoriaus ir kuratoriaus gero draugo, spaudiniai, nevienareikšmiškai bylojantys apie visuomet už matomos parodos egzistuojančią intymią bei slaptą kūrybinio proceso ir produkcijos erdvę. Sykiu jie nurodo ir į kaip ir už kiekvieno menamai spontaniško ir savarankiško menininko kūrybinio gesto slypinčias nutylimas, bet konkrečias įtakas.

Vytenis Burokas baigė šiuolaikinės skulptūros bakalauro ir magistro bei meno pedagogikos studijas Vilniaus dailės akademijoje, 2013–2014 m. dalyvavo „Rupert“ edukacinėje programoje. Menininko kūriniai eksponuoti grupinėse ir personalinėse parodose, tarp kurių – Ukrainosistorijos kontūrais: pagarsinti (Radvilų rūmų dailės muziejus, Vilnius, 2022), The Order of The Spur: These Boots Are Made for Walking (apiece, Vilnius, 2022), Growing Out? Growing Up? Contemporary Art Collecting in the Baltics (Zuzeum, Ryga, 2022), Avoidance (Futura, Praha, 2021), Skersvėjo klajonės (Editorial, Vilnius, 2020), The Sea Monster, The Bear (lītost, Praha, 2020), Sanatorija (Šiuolaikinio meno centras, Vilnius, 2019), Play within the Walls of Academy (MOCAK, Krokva, 2018).

Kuratorius: Edgaras Gerasimovičius

Teksto redagavimas ir vertimai: Alexandra Bondarev, Aistis Žekevičius

Grafinis dizainas: Vytautas Volbekas

Kūrinių produkcija: Vaida Jonušytė, Ariel Ink

Padėkos: Vaida Jonušytė, Laura Kaminskaitė, Dominykas Liaudanskas, Antanas Stanislauskas, Marek Voida

Parodą finansuoja: Lietuvos kultūros taryba, Vilniaus miesto savivaldybė